

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 listopada 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dawid Miąsik (przewodniczący)

SSN Krzysztof Rączka

SSN Romualda Spyt (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania K. Ł.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Rzeszowie
o ponowne ustalenie wysokości emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 26 listopada 2024 r.,
skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie
z dnia 7 lutego 2023 r., sygn. akt III AUa 374/22,

**uchyla zaskarżony wyrok, znosi postępowanie przed Sądem
Apelacyjnym w Rzeszowie i sprawę przekazuje temu Sądowi do
ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania
kasacyjnego.**

Krzysztof Rączka Dawid Miąsik Romualda Spyt

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 30 czerwca 2021 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Rzeszowie, odmówił K. Ł. prawa do przeliczenia emerytury zgodnie z wnioskiem z dnia 14 czerwca 2021 r., tj. ponownego ustalenia wysokości emerytury w wariantcie najkorzystniejszym - w oparciu o art. 53 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 1251 ze zm.; dalej ustawa emerytalna).

Wyrokiem z dnia 1 marca 2022 r., Sąd Okręgowy w Tarnobrzegu oddalił odwołanie wnioskodawczyni.

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie wyrokiem z dnia 7 lutego 2023 r. oddalił apelację ubezpieczonej od powyższego wyroku Sądu Okręgowego.

W sprawie ustalono, że K. Ł., urodzona [...] listopada 1953 r., w dniu 13 czerwca 2014 r. wystąpiła do organu rentowego z wnioskiem o emeryturę, wskazując, że jest członkiem otwartego funduszu emerytalnego. W rubryce 3. wniosku (dotyczącej przekazania środków zgromadzonych na rachunku w OFE na dochody budżetu państwa) ubezpieczona zawarła odrębną adnotację „proszę o wybranie wariantu najkorzystniejszego”.

Decyzją z dnia 9 lipca 2014 r., znak: [...], organ rentowy przyznał ubezpieczonej prawo do emerytury obliczonej zgodnie z art. 183 ustawy emerytalnej od 1 czerwca 2014 r., tj. od miesiąca w którym zgłoszono wniosek.

Do ustalenia podstawy wymiaru emerytury na podstawie przepisu art. 53 ustawy emerytalnej przyjęto:

- przeciętną podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne z 10 lat kalendarzowych 2004-2013,
- wskaźnik wysokości podstawy wymiaru 143,40%,
- kwotę bazową 3.191,93 zł.

Do ustalenia wysokości emerytury Zakład uwzględnił: okresy składkowe w wymiarze 30 lat, 7 miesięcy i 15 dni oraz nieskładkowe - 3 lat, 11 miesięcy i 29 dni. Przyjął wskaźnik wysokości podstawy wymiaru (wwpw) emerytury o wartości 143,40%. Wysokość emerytury na podstawie art. 53 została wyliczona na łączną kwotę 2.711,39 zł.

Do obliczenia emerytury w myśl art. 26 zostały uwzględnione:

- kwota składki zaewidencjonowana na koncie ubezpieczonej z uwzględnieniem waloryzacji – 194.090,73 zł,
- kwota zwaloryzowanego kapitału początkowego – 304.754, 55 zł,
- średnie dalsze trwanie życia – 252 miesięcy.

Wysokość emerytury na podstawie art. 26 wyniosła 1.979,54 zł.

Wobec osiągnięcia przez ubezpieczoną wieku emerytalnego w 2013 r., uzyskania prawa do emerytury od daty złożenia wniosku, wysokość emerytury ustalono przy zastosowaniu art. 183 ustawy emerytalnej w związku z art. 26 ust. 1 ustawy emerytalnej - 20% emerytury obliczono na podstawie art. 53 (kwota 542,28 zł), a 80% świadczenia na podstawie art. 26 (kwota 1.583,63 zł). Organ rentowy przyznał ubezpieczonej emeryturę w wysokości 2.125,91 zł i zawiesił wypłatę świadczenia z uwagi na kontynuację zatrudnienia.

Decyzją z dnia 9 lipca 2014 r., znak [...]1, organ rentowy ustalił okresową emeryturę kapitałową od 1 czerwca 2014 r., tj. od dnia nabycia prawa do emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, która stanowiła iloraz kwoty środków (z uwzględnieniem ich waloryzacji) zewidencjonowanych na subkoncie, ustalonych na ostatni dzień miesiąca poprzedzającego miesiąc, od którego przyznano okresową emeryturę kapitałową, tj. 82.468,74 zł i średniego dalszego trwania życia w wieku w wieku równym wiekowi przejścia na emeryturę tj. w wieku 60 lat i 4 miesięcy - 252,00 miesięcy. Kwota świadczenia wyniosła 327,26 zł. W decyzji wskazano, że prawo do świadczenia wygaśnie z dniem 24 listopada 2020 r., tj. z dniem poprzedzającym wiek, o którym mowa w art. 7 ust. 2 ustawy o emeryturach kapitałowych.

Decyzją z dnia 9 lipca 2014 r., znak [...]2, organ rentowy przyznał odwołującej prawo do emerytury w myśl art. 26 ustawy emerytalnej, która stanowi równowartość kwoty będącej wynikiem podzielenia kwoty składek na ubezpieczenie emerytalne z uwzględnieniem waloryzacji i zwaloryzowanego kapitału początkowego zewidencjonowanych na koncie do końca miesiąca poprzedzającego miesiąc, od którego przyznano emeryturę (tj. 1 czerwca 2014 r.) przez średnie dalsze trwanie życia, które ustalono na dzień zgłoszenia wniosku o emeryturę. Kwota składek zewidencjonowanych na koncie z uwzględnieniem waloryzacji wyniosła 122.382,56 zł, kwota zwaloryzowanego kapitału początkowego wyniosła 304.754,55 zł, średnie dalsze trwanie życia wyniosło 252,00 miesięcy.

Wysokość emerytury (1.694,99 zł) wraz z okresową emeryturą kapitałową (327,26 zł), wyniosła łącznie 2.022,25 zł. W decyzji wskazano, że wypłata świadczenia podlega zawieszeniu z uwagi na: zbieg prawa do więcej niż jednego świadczenia, gdyż może być wypłacane tylko jedno - wyższe lub wybrane przez świadczeniobiorcę oraz kontynuację zatrudnienia.

Z dniem 29 sierpnia 2014 r. stosunek pracy ubezpieczonej uległ rozwiązaniu. W tym samym dniu wystąpiła ona do organu rentowego z wnioskiem o doliczenie składek zewidencjonowanych na jej koncie po dniu ustalenia prawa do emerytury oraz „odwieszenie” emerytury w związku z rozwiązaniem stosunku pracy.

Decyzją z dnia 3 września 2014 r., znak: [...], organ rentowy przeliczył przysługującą ubezpieczonej emeryturę wyliczoną w oparciu o art. 183 ustawy emerytalnej i podjął wypłatę świadczenia, ustalając jego wysokość na kwotę 2.339,22 zł. Ubezpieczona nie odwoływała się od powyższej decyzji do Sądu. W latach 2014-2015 organ rentowy (na skutek wniosków ubezpieczonej) przeliczał powyższe świadczenie.

W dniu 5 kwietnia 2018 r. ubezpieczona wystąpiła z kolejnym wnioskiem o ponowne obliczenie świadczenia emerytalnego, wnosząc o obliczenie świadczenia na podstawie art. 53 i art. 26. Organ rentowy w dniu 13 kwietnia 2018 r. wydał decyzję odmawiającą ponownego przeliczenia emerytury. Odwołanie od powyższej decyzji złożyła K. Ł.. Wyrokiem z dnia 13 września 2018 r., sygn. III U 396/18, Sąd oddalił odwołanie, wyrokiem z dnia 1 grudnia 2020 r., sygn. III AUa 820/18, Sąd Apelacyjny w Rzeszowie oddalił apelację ubezpieczonej. Sąd Apelacyjny podzielił pogląd Sądu Okręgowego, że emerytura ubezpieczonej nie mogła zostać obliczona w całości na podstawie art. 53 ustawy, w formule zdefiniowanego świadczenia, ponieważ nie wystąpiła o emeryturę na podstawie art. 46 ust. 1 w związku z art. 29 ustawy emerytalnej przed ukończeniem powszechnego wieku emerytalnego. Sąd Apelacyjny zważył, że zgłoszenie wniosku o emeryturę po raz pierwszy dopiero po ukończeniu powszechnego wieku emerytalnego powoduje konieczność obliczenia świadczenia z zastosowaniem tzw. reguł mieszanych z art. 183 lub według nowych zasad na podstawie art. 26 ustawy emerytalnej.

W dniu 14 czerwca 2021 r. ubezpieczona wystąpiła z wnioskiem o ponowne obliczenie świadczenia emerytalnego. Decyzją z dnia 22 czerwca 2021 r. organ

rentowy ponownie ustalił wysokość emerytur przez doliczenie składek zaewidencjonowanych na koncie ubezpieczonej. Zaskarżoną decyzją z dnia 30 czerwca 2021 r. organ rentowy odmówił K. Ł. prawa do przeliczenia emerytury zgodnie z wnioskiem z dnia 14 czerwca 2021 r., tj. ponownego ustalenia wysokości emerytury wnioskodawczyni w wariantcie najkorzystniejszym - w oparciu o art. 53 ustawy emerytalnej.

W piśmie procesowym z dnia 17 grudnia 2021 r. organ rentowy wyjaśnił, że składki ubezpieczonej zostały zwiększone wskaźnikiem korygującym od maja 1999 r. z uwagi na to, że od tego miesiąca ubezpieczona była członkiem OFE. Składki te, obliczone w myśl art. 184 ust. 3 ustawy emerytalnej, zostały uwzględnione do emerytury obliczonej w sposób mieszany o symbolu ENM w decyzji z dnia 9 lipca 2014 r. w kwocie 194.090,73 zł oraz w decyzji z 3 września 2014 r. w kwocie 219.089,55 zł, po ponownym ustaleniu wysokości emerytury na skutek wniosku złożonego 9 czerwca 2015 r. wyniosły 219 089,43 zł. Organ rentowy podkreślił, że decyzją z 3 września 2014 r. została podjęta wypłata emerytury korzystniejszej, tj. obliczonej w myśl art. 183 ustawy emerytalnej począwszy od 1 sierpnia 2014 r., tj. od miesiąca złożenia wniosku. W załączeniu organ rentowy przedstawił szczegółowe, tabelaryczne zestawienie wysokości zaewidencjonowanych składek oraz składek po zwiększeniu wskaźnikiem korygującym w latach 1999-2014 (z rozbiciem na poszczególne miesiące) oraz dokonane waloryzacje roczne za lata 2000-2013, ze wskazaniem podstawy składek, przyrostu składek za poprzednie lata, kwot składek poddanych waloryzacji i wskaźnika waloryzacji oraz wysokości zwaloryzowanych składek, jak również przeprowadzone przez ZUS waloryzacje kwartalne za lata 2013-2014.

Sąd Apelacyjny podkreślił, że kwestia możliwości ustalenia uprawnień ubezpieczonej do emerytury wyliczonej w całości na podstawie art. 53 ustawy emerytalnej była poddana procedowaniu przez sądy powszechne i została prawomocnie rozstrzygnięta (wyrokiem Sądu Okręgowego w Tarnobrzegu z dnia 13 września 2018 r., sygn. akt III U 396/18, oraz wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z 1 grudnia 2020 r., sygn. akt III AUa 820/18). Sąd Apelacyjny zważył wówczas, że zgłoszenie wniosku o emeryturę po raz pierwszy dopiero po ukończeniu powszechnego wieku emerytalnego powoduje konieczność obliczenia świadczenia

z zastosowaniem reguł mieszanych określonych w art. 183 lub według nowych zasad określonych w art. 26 ustawy emerytalnej. W konsekwencji powyższego Sąd Okręgowy słusznie wskazał, że jest związany prawomocnym orzeczeniem i dlatego też przeliczenie emerytury w całości na podstawie art. 53 jest prawnie niedopuszczalne.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, Sąd Okręgowy dokonał prawidłowej wykładni przepisów prawa. K. Ł. we wniosku z dnia 13 czerwca 2014 r. domagała się wyliczenia emerytury według najkorzystniejszego wariantu. W jego następstwie ZUS wydał decyzje, w których został zawarty wariant mieszany (2.125,91 zł) (art. 183 ustawy emerytalnej), jak i wariant emerytury kapitałowej (2.022,25 zł) w oparciu o art. 26 ustawy emerytalnej. Świadczenia te zostały zawieszone ze względu na kontynuację zatrudnienia przez wnioskodawczynię. Po rozwiązaniu stosunku pracy i przeliczeniu wysokości świadczenia, organ rentowy podjął wypłatę korzystniejszej emerytury, jaką jest emerytura ustalona na podstawie art. 183 ustawy emerytalnej. Emerytura kapitałowa została zawieszona ze względu na to, że jest mniej korzystna dla wnioskodawczyni. Wobec tego nie mogła zostać zastosowana reguła określona w „art. 26c § 4” ustawy emerytalnej. Decyzja ta nie została zaskarżona przez ubezpieczoną, a ona sama wnosiła o przeliczenie emerytury i pobierała świadczenie. Wnosząc o wypłatę świadczenia emerytalnego, nie wskazała, że odnosi się to do emerytury kapitałowej. Sąd Apelacyjny stwierdził dalej, że „brak jest też możliwości cofnięcia skutków” decyzji o wypłacie emerytury mieszanej, która to wypłata jest konsekwencją wniosku ubezpieczonej, w którym wskazała: „proszę o wybranie wariantu korzystniejszego”.

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku ubezpieczona zarzuciła naruszenie prawa materialnego, tj. art. 26c ust. 1-4 ustawy emerytalnej, przez jego błędne zastosowanie — na skutek błędnej wykładni, a także poprzez błędne zastosowanie art. 183 i art. 184 ust. 3 tej ustawy, co doprowadziło do błędnego przyjęcia, że ubezpieczonej nie może zostać ponownie ustalona, na zasadach wynikających z art. 26 ust. 1 i ust. 2 ustawy emerytalnej, wysokość emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przyznana decyzją organu rentowego z 9 lipca 2014 r. znak: [...]2 i/lub emerytura określona w art. 183 ustawy emerytalnej przyznana decyzją organu rentowego z dnia 9 lipca 2014 r., znak: [...].

Skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku, jak również poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego w Tarnobrzegu z dnia 1 marca 2022 r., sygn. akt III U 556/21, i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji i zasądzenie od organu rentowego na rzecz ubezpieczonej zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w wysokości sześciokrotności stawki minimalnej.

Organ rentowy, w odpowiedzi na skargę, wniósł o jej oddalenie i zasądzenie od skarżącej na swoją rzecz kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Na wstępie należy zauważyć, że, stosownie do art. 398¹³ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod rozwagę nieważność postępowania. W niniejszej sprawie rozważeniu podlega nieważność postępowania przed Apelacyjnym w Rzeszowie.

Wyrok w Sądzie drugiej instancji został wydany przez sędziego powołanego na urząd sędziego Sądu Apelacyjnego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie i składzie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r., poz. 3). Sprawa została rozpoznana jednoosobowo przez SSA K. K.. Taki skład sądu powszechnego był sprzeczny z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c.

Podzielić należy pogląd wyrażony w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 19 marca 2024 r., III USKP 116/23 (LEX nr 3694949), że według tezy 2. uchwały pełnego składu Sądu Najwyższego – połączonych Izb Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20 (LEX nr 3046694), sprzeczność składu sądu z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c. zachodzi także wtedy, gdy w składzie sądu bierze udział osoba powołana na urząd sędziego w sądzie powszechnym na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw, jeżeli

wadliwość procesu powoływania prowadzi, w konkretnych okolicznościach, do naruszenia standardu niezawisłości i bezstronności w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 18 października 2022 r., I USKP 119/21 (OSNP 2023 nr 6, poz. 69) przedstawił szereg istotnych i podzielanych przez aktualny skład Sądu Najwyższego uwag:

1. uchwała Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2020 r. ma *ex lege* moc zasady prawnej (art. 87 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 1904, dalej: ustawa o Sądzie Najwyższym), wiąże zatem wszystkie składy orzekające Sądu Najwyższego, także skład orzekający w rozpoznawanej sprawie;

2. uchwała połączonych Izb Sądu Najwyższego została uznana przez Trybunał Konstytucyjny, wyrokiem z 20 kwietnia 2020 r., U 2/20 (OTK-A 2020, poz. 61), za niezgodną z art. 179, art. 144 ust. 3 pkt 17, art. 183 ust. 1, art. 45 ust. 1, art. 8 ust. 1, art. 7 i art. 2 Konstytucji RP, art. 2 i art. 4 ust. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Trybunał Konstytucyjny, oceniając, czy uchwała Sądu Najwyższego podlega jego kognicji, odwołał się do art. 188 ust. 3 Konstytucji RP, zgodnie z którym Trybunał Konstytucyjny orzeka w sprawach „zgodności przepisów prawa, wydawanych przez centralne organy państwowe, z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami”. Mając na względzie tę regulację, Trybunał Konstytucyjny przypisał uchwale połączonych Izb cechy przepisu (aktu) prawa wewnętrznego, który może podlegać badaniu przez ten organ. W konsekwencji orzekł o jej niezgodności z powołanymi wzorcami ustawy zasadniczej i prawa międzynarodowego. Skutek przyjęcia przez Trybunał Konstytucyjny (w oparciu o art. 188 ust. 3 Konstytucji RP), że (tak zwana abstrakcyjna) uchwała Sądu Najwyższego stanowi nie tylko normę prawną, lecz wręcz przepis prawa wydany przez centralny organ państwowy, wynika z art. 190 ust. 3 Konstytucji RP. Skutek ten miałby polegać na tym, że, uchwała połączonych Izb Sądu Najwyższego straciła moc obowiązującą jako akt normatywny (jako przepis prawa).

3. w uchwale z 5 kwietnia 2022 r., III PZP 1/22 (OSNP 2022 nr 10, poz. 95) Sąd Najwyższy ocenił konsekwencje przywołanego wyroku Trybunału Konstytucyjnego i stwierdził, że nie wkracza w tę ocenę (kwalifikację) Trybunału Konstytucyjnego (co do tego, że uchwała Sądu Najwyższego stanowi nie tylko normę prawną, lecz wręcz przepis prawa) i jej skutek (w postaci utraty mocy obowiązującej uchwały połączonych Izb Sądu Najwyższego jako aktu normatywnego lub jako przepisu prawa), uznając niezależność płaszczyzn dokonywanych ocen prawnych przez Trybunał Konstytucyjny i przez Sąd Najwyższy oraz niezależność kognicji obu tych organów (i pozostawiając tę ocenę doktrynie; por. krytycznie o wyroku Trybunału Konstytucyjnego: A. Kappes, J. Skrzydło: Czy wyroki neo-sędziów są ważne? – rozważania na tle uchwały trzech połączonych Izb Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2020 r., *Palestra* 2020 nr 5, s. 120; P. Tuleja: Ustrojowe znaczenie uchwały Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2020 r., *PiP* 2020 nr 10, s. 48; A. Łazarska: Refleksje na temat czynników „mrożących” europejski dialog prejudycjalny, *Europejski Przegląd Sądowy* 2020 nr 12, s. 4; A. Wyrozumska: Rozdział 7 (w:) Problem praworządności w Polsce w świetle orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości UE (2018-2020), wstęp, wybór i redakcja: J. Barcz, A. Grzelak i R. Szyndlauer, Warszawa 2021; L. Garlicki: Trybunał Strasburski a kryzys polskiego sądownictwa. Uwagi na tle wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 19 grudnia 2020 r., *Ástráðsson przeciwko Islandii*, *Przegląd Sądowy* 2021 nr 4, s. 5; W. Hermeliński, B. Nita-Światłowska: Glosa do wyroku Wielkiej Izby ETPC z dnia 1 grudnia 2020 r., skarga nr 26374/18, *Gudmundur Andri Ástráðsson przeciwko Islandii*, *Europejski Przegląd Sądowy* 2021 nr 5, s. 38; K. Stefański: Konsekwencje ukarania sędziego przez Izbę Dyscyplinarną Sądu Najwyższego, *PiP* 2021 nr 12, s. 3).

4. w uchwale z dnia 5 kwietnia 2022 r., III PZP 1/22, Sąd Najwyższy stwierdził równocześnie, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 20 kwietnia 2020 r., U 2/20, nie mógł i nie wywarł bezpośredniego skutku wobec mocy wiążącej uchwały połączonych Izb jako orzeczenia Sądu Najwyższego. Nie oznacza on, że uchwała połączonych Izb została unieważniona, nie obowiązuje jako orzeczenie sądu, jako uchwała wykładnicza interpretująca prawo, czyli że została wyeliminowana z porządku prawnego (przestała istnieć) i nie wywiera skutków prawnych. W żadnym zakresie nie zostały uchylone (zmienione) przepisy ustawowe stanowiące podstawę

prawną podejmowania przez Sąd Najwyższy uchwał interpretujących przepisy prawne poza rozstrzygnięciem konkretnych spraw sądowych. Nie były one też przedmiotem kontroli konstytucyjnej. Zgodnie z art. 87 § 1 ustawy o Sądzie Najwyższym, uchwały pełnego składu Sądu Najwyższego z chwilą ich podjęcia uzyskują moc zasad prawnych, a z art. 88 § 2 tej ustawy wynika, że odstępianie od zasady prawnej uchwalonej przez połączone Izby przez jakiegokolwiek skład orzekający Sądu Najwyższego, wymaga ponownego rozstrzygnięcia w drodze uchwały połączonych Izb. Takiej uchwały dotychczas nie podjęto. W tym też znaczeniu uchwała stanowiąca zasadę prawną wiąże wszystkie składy orzekające Sądu Najwyższego, które dopóty nie mogą przyjąć odmiennej interpretacji przepisu wyłożonego w tej zasadzie, dopóki nie nastąpi odstępianie od zasady prawnej przez odpowiedni skład Sądu Najwyższego. W tym kontekście warto przypomnieć, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego wyrażono trafny pogląd, zgodnie z którym składy Sądu Najwyższego nie mogą orzekać sprzecznie z zasadą prawną, dopóki nie nastąpi zmiana stanu prawnego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 sierpnia 2006 r., I PZP 2/06, OSNP 2007 nr 15-16, poz. 224 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 sierpnia 2007 r., II UK 23/07, OSNP 2008 nr 19-20, poz. 296). Uchwały takie mają bowiem charakter abstrakcyjny, zatem – inaczej niż w przypadku typowych orzeczeń interpretacyjnych – ich moc wiążąca nie jest ograniczona zmianą okoliczności faktycznych, ale jedynie prawnych (przykładowo K. Markiewicz: Związanie sądu wykładnią (w:) System Prawa Procesowego Cywilnego. Tom IV. Część I. Postępowanie nieprocesowe. Vol. 2, red. T. Ereciński, K. Lubiński, Warszawa 2021).

Poglądy te podzielone zostały w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 18 stycznia 2023 r., IV KZ 59/21 (LEX nr 3516299), w wyrokach Sądu Najwyższego: z dnia 19 października 2022 r., II KS 32/21 (OSNK 2023 nr 5-6 poz. 24); z dnia 26 lipca 2022 r., III KK 404/21 (OSNK 2023 nr 5-6, poz. 22); z dnia 14 czerwca 2023 r., II KK 489/21 (LEX nr 3585146) oraz z dnia 26 września 2023 r., II KK 288/23 (LEX nr 3608288), a także w uchwale składu siedmiu sędziów uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 2 czerwca 2022 r., I KZP 2/22 (OSNK 2002 z. 6, poz. 22).

W uzasadnieniu uchwały połączonych Izb - Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 23 stycznia 2020 r., w części, która miała znaczenie przy rozpatrywaniu w obecnej sprawie nieważności postępowania wynikającej z art. 379 pkt 4 k.p.c., wyjaśniono, że ocenę bezstronności i niezawisłości sądu przeprowadza się na każdym etapie postępowania sądowego. Służą do tego różne instrumenty i regulacje kontrolne. Może z nich skorzystać zarówno obywatel, którego sprawa rozpoznawana jest przez sąd, jak też inni uczestnicy postępowania, a w pewnych szczególnych sytuacjach także sam sędzia lub sąd wyższej instancji. Oceniając zasadność wątpliwości co do bezstronności sędziego, sąd bierze pod uwagę wszelkie okoliczności, które mogą mieć wpływ na jej zachowanie. Mogą one obejmować powiązanie sędziego ze stronami sporu, okoliczności świadczące o uzależnieniu sędziego od określonych podmiotów zewnętrznych, w tym innych organów państwa czy partii politycznych. Znaczenie może mieć przy tym sposób uzyskania określonych profitów lub awansów przez sędziego. Wszystkie te okoliczności są szczegółowo analizowane w literaturze prawniczej. W szczególności mechanizm ten powinien polegać na ocenie zarówno stopnia wadliwości poszczególnych postępowań konkursowych, jak też okoliczności odnoszących się do samych sędziów biorących w nich udział oraz charakteru spraw, w których orzekają lub orzekały sądy z ich udziałem. Nie jest zatem wykluczone, że mimo powstania zasadniczych wątpliwości co do tego, czy dochowany zostaje standard niezawisłości i bezstronności danego sędziego uczestniczącego w składzie sądu ze względu na objęcie przez niego urzędu w postępowaniu konkursowym przeprowadzonym w sposób ustalony ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa, to w konkretnych okolicznościach wątpliwości te nie zostaną potwierdzone, co będzie równoznaczne z koniecznością przyjęcia, że skład sądu z jego udziałem spełnia minimalne wymagania dla zachowania niezawisłości i bezstronności.

W ramach zróżnicowania i indywidualizacji oceny wpływu wadliwości procesu powołania na urząd sędziego na dochowanie standardu bezstronności i niezawisłości sądu orzekającego z udziałem takiego sędziego konieczne jest uwzględnienie całego zespołu rozmaitych kryteriów. Są nimi (także) okoliczności dotyczące samego sędziego, a mianowicie:

1. zaangażowanie sędziego bezpośrednio przed powołaniem na urząd, w jednostkach podległych Ministrowi Sprawiedliwości lub innych organach władzy wykonawczej, gdy kierownictwo organów zwierzchnich tych jednostek kształtowane było przez większość parlamentarną uchwalającą ustawę z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa;

2. stosunek sędziego do dokonywanych zmian, publicznie wyrażany zarówno w procedurze konkursowej, jak i później, zwłaszcza w zakresie akceptacji niekonstytucyjnych działań organów władzy wykonawczej wobec sądów, w tym Sądu Najwyższego, czy akceptacji utraty przez Krajową Radę Sądownictwa przymiotu niezależności;

3. stwierdzenie innych wadliwości w postępowaniu o powołanie do pełnienia urzędu, a zwłaszcza zaniechania wyłączenia się poszczególnych członków Krajowej Rady Sądownictwa w przypadkach postępowania wobec osób z nimi powiązanych, pozytywnego rozstrzygnięcia konkursów na urząd sędziego na rzecz osób uzyskujących awanse o charakterze administracyjnym w strukturze sądownictwa w drodze arbitralnych decyzji Ministra Sprawiedliwości, szczególnego braku transparentności procedur konkursowych wynikającego z utajniania części obrad Krajowej Rady Sądownictwa lub jej zespołów, albo braku możliwości zapoznania się z przebiegiem danego konkursu, głosowania przez członków Rady *in pleno* bez szczególnego uzasadnienia wbrew opiniom zespołów Rady, uzyskania wskazania Rady na urząd sędziego przy braku opinii organów samorządu sędziowskiego, lub po uzyskaniu opinii wyraźnie ukazującej brak poparcia kandydatury, w szczególności poprzez nieuzyskanie większości głosów poparcia lub uzyskanie wyraźnie niższego poparcia niż inny kandydat startujący w tym samym konkursie, a bez racjonalnego uzasadnienia takiej decyzji, albo po wcześniejszym uzyskaniu przez kandydata delegacji do sądu wyższego rzędu na podstawie arbitralnej decyzji Ministra Sprawiedliwości, niemającej racjonalnego uzasadnienia merytorycznego związanego z jakością pracy danego sędziego lub też bez takiej delegacji, w przypadku niskiej jakości tej pracy;

4. procedury konkursowe, w których wskazano osobę o oczywiście mniejszych kompetencjach w stosunku do innych osób startujących w konkursie - w przypadku sędziów przedstawianych do awansowania przez Krajową Radę

Sądownictwa istotne znaczenie będzie miał charakter awansu, w szczególności to, jak szybko do niego doszło oraz na jakie stanowisko awansował dany sędzia; na przykład awansowanie sędziego sądu rejonowego na stanowisko sędziego sądu apelacyjnego (tym bardziej Sądu Najwyższego) budzić może istotne wątpliwości co do jego niezależności, ze względu na podejrzenie, że swoje stanowisko zawdzięcza przede wszystkim politycznemu poparciu, a nie wiedzy prawniczej i doświadczeniu.

Identycznie co do wymogu oceny procedury powoływania sędziów jako komponenty rozstrzygnięcia o niezawisłości i bezstronności sędziego w kontekście zagwarantowania skutecznej ochrony sądowej na gruncie art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE wypowiadał się wielokrotnie Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (wyrok TSUE w sprawie C-585/18 i in., wyrok TSUE w sprawie C-824/18, wyrok TSUE w sprawie C-791/19, wyrok TSUE w sprawie C-487/19 - omówione w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z dnia 26 lipca 2022 r., III KK 404/21, OSNK 2023 nr 5-6, poz. 22).

Sąd Najwyższy, w sprawie III USKP 116/23, na podstawie dokumentacji konkursowej przekazanej przez Krajową Radę Sądownictwa, ustalił, że uchwałą nr [...] Krajowej Rady Sądownictwa z dnia 6 listopada 2018 r. w przedmiocie przedstawienia wniosku o powołanie do pełnienia urzędu na trzy z czterech stanowisk sędziego sądu apelacyjnego w Sądzie Apelacyjnym w Rzeszowie, ogłoszonym w Monitorze Polskim z 2018 r., poz. 323, Krajowa Rada Sądownictwa: 1. przedstawiła Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej wniosek o powołanie do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego sądu apelacyjnego w Sądzie Apelacyjnym w Rzeszowie: K. K., J. P., A. S., 2. nie przedstawiła Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej wniosku o powołanie do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego sądu apelacyjnego w Sądzie Apelacyjnym w Rzeszowie: B. B., B. F., A. K., E. S.. Na posiedzeniu 5 listopada 2018 r. zespół członków Krajowej Rady Sądownictwa jednomyślnie postanowił rekomendować Krajowej Radzie Sądownictwa przedstawienie Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej wniosku o powołanie na wolne stanowisko sędziowskie K. K., J. P. oraz i A. S.. Odnośnie do B. B., B. F., A. K., E. S. oddano po 3 głosy „wstrzymujące się”, przy braku głosów „za” i „wstrzymujących się”. W uzasadnieniu stanowiska zespół członków Krajowej Rady Sądownictwa wskazał, że w niniejszym postępowaniu nominacyjnym poziom

poparcia Kolegium Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie i Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Apelacji Rzeszowskiej, a także uzyskane przez kandydatów oceny kwalifikacji nie są miarodajne, ponieważ nie odzwierciedlają rzeczywistego poziomu ich kwalifikacji. Na podstawie analizy całokształtu dokumentacji zgromadzonej w tym postępowaniu nominacyjnym zespół uznał, że wysokie, wyróżniające i odpowiadające wymogom orzekania w sądzie apelacyjnym kwalifikacje posiadają obecnie K. K., J. P. oraz A. S.. Pozostali uczestnicy postępowania, tj. B. B., B. F., A. K. oraz E. S. nie wypełniają, ocenianych łącznie, kryteriów wyboru wymienionych w art. 35 ust. 2 ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa w stopniu uzasadniającym przedstawienie Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej wniosków o ich powołanie do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego sądu apelacyjnego. Krajowa Rada Sądownictwa podzieliła stanowisko zespołu członków i podjęła uchwałę, że kandydatury K. K., J. P. oraz A. S. zostaną przedstawione Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej z wnioskiem o powołanie do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego sądu apelacyjnego w Sądzie Apelacyjnym w Rzeszowie. Przedstawiając kandydaturę K. K., Krajowa Rada Sądownictwa wskazała, że kandydatka w 1999 r. ukończyła wyższe studia prawnicze na Wydziale Prawa i Administracji w R., uzyskując tytuł magistra z wynikiem bardzo dobrym. Od 1999 r. pracowała na uczelniach wyższych, w szczególności w Wyższej Szkole [...] w P. i w Wyższej Szkole [...] w R.. Uchwałą Rady Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu z dnia 20 października 2003 r., na podstawie przedstawionej rozprawy doktorskiej pod tytułem „Prawne uwarunkowania współpracy transgranicznej [...]” uzyskała stopień naukowy doktora nauk prawnych w zakresie prawa. W latach 2004-2014 była zatrudniona jako adiunkt - nauczyciel akademicki na Uniwersytecie. Po odbyciu aplikacji prokuratorskiej w okręgu Prokuratury Okręgowej złożyła w październiku 2004 r. egzamin prokuratorski z wynikiem ogólnym dobrym. Uchwałą Rady Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu z dnia 29 września 2014 r., na podstawie dorobku naukowego, w tym monografii jej autorstwa pod tytułem „Prawo łaski [...]”, uzyskała stopień doktora habilitowanego w dziedzinie nauk prawnych w dyscyplinie prawo. Od 1 października 2014 r. pracuje jako nauczyciel akademicki - profesor nadzwyczajny i pełni funkcję kierownika Zakładu Prawoznawstwa w Wyższej Szkole [...] w P. (obecnie: Wyższa Szkoła [...] z siedzibą w R.). Kandydatka

legitymuje się bogatym doświadczeniem dydaktycznym wynikającym z prowadzenia wykładów, ćwiczeń, konwersatoriów na kierunku prawo, administracja i bezpieczeństwo wewnętrzne między innymi z przedmiotu Nauka o państwie, Nauka o prawie, Prawo konstytucyjne, Ustrój organów ochrony prawnej, Prawo Unii Europejskiej, Podstawy prawa karnego i prawa wykroczeń oraz Prawo pracy i ubezpieczeń społecznych. W zakresie swojej pracy dydaktycznej zajmowała się także prowadzeniem zajęć na seminarium doktoranckim w Wyższej Szkole [...] z siedzibą w R., seminariach magisterskich i licencjackich na kierunku prawo, administracja i bezpieczeństwo wewnętrzne. Jest także wykładowcą Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, członkiem Rady Naukowej Przeglądu [...] wydawanego przez C. w W. oraz członkiem Towarzystwa [...]. Prowadziła także szereg innych szkoleń i wykładów, w tym z zakresu ochrony danych osobowych adresowanych do notariuszy i pracowników kancelarii notarialnych oraz dotyczących bezpieczeństwa imprez masowych dla działaczy Związku [...]. Ponadto jest członkiem kilku eksperckich zespołów, w tym od 2016 r. Zespołu badawczego do przeprowadzenia oceny regulacji prawnych w zakresie postępowania wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzającymi zagrożenie dla życia, zdrowia i wolności seksualnej innych osób oraz analizy stosowania właściwych przepisów ustawowych, powołanego przez Dyrektora Generalnego Służby Więziennej. Jest autorką i współautorką wielu publikacji książkowych i artykułów dotyczących przede wszystkim praw człowieka, a w szczególności jego godności, ustroju organów wymiaru sprawiedliwości, prawa europejskiego, etyki zawodowej. Lista publikacji obejmuje między innymi dwie monografie, trzy komentarze, jedną pracę redakcyjną, pięć podręczników i 46 artykułów. Kandydatka uczestniczyła w wielu konferencjach i seminariach naukowych. Z oceny kwalifikacji sporządzonej przez S. U. - sędziego Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie wynika, że kandydatka spełnia wymogi formalne i merytoryczne do przedstawienia jej kandydatury na stanowisko sędziego Sadu Apelacyjnego w Rzeszowie. Oceniający stwierdził, że dorobek naukowy kandydatki oraz jej osiągnięcia w zakresie kształcenia kadr, uczestnictwo w działalności organizacyjnej w szkolnictwie wyższym, treść sporządzonych opinii prawnych oraz dane zawarte w aktach osobowych, świadczą o dysponowaniu przez nią rozległą wiedzą prawniczą. Nabyte na przestrzeni szeregu lat pracy zawodowej oraz

działalności społecznej bardzo duże doświadczenie zawodowe oraz pełnienie od wielu lat różnych funkcji w życiu uczelnianym dowodzą uznania jej osoby jako pracownika naukowego. Podkreślił, że K. K. systematycznie pogłębia swoją wiedzę prawniczą, zdobywając kolejne tytuły naukowe oraz stanowiska służbowe, jak też biorąc aktywny udział w konferencjach, seminariach i spotkaniach naukowych. Jest prawnikiem o szerokim *spectrum* zainteresowań, czego dowodzą jej publikacje naukowe oraz działalność ekspercka. Posiada również doświadczenie praktyczne, wynikające między innymi ze świadczenia pomocy prawnej na rzecz spółki jawnej oraz zasiadania w radzie nadzorczej spółki prawa handlowego.

Kolegium Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie na posiedzeniu w dniu 23 lipca 2018 r. zaopiniowało (między innymi) kandydaturę K. K. - negatywnie (1 głos „za”, 4 głosy „przeciw”, 1 głos „wstrzymujący się”).

Na posiedzeniu Zgromadzenia Przedstawicieli Sędziów Apelacji Rzeszowskiej w dniu 11 września 2018 r. kandydatka uzyskała 2 głosy „za”, 44 głosy „przeciw” i 1 głos „wstrzymujący się”, przy 2 głosach „nieważnych”.

W ocenie Krajowej Rady Sądownictwa, uzyskany przez kandydatów w niniejszym postępowaniu nominacyjnym poziom poparcia Kolegium Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie i Zgromadzenia Przedstawicieli Sędziów Apelacji Rzeszowskiej odzwierciedla poziom kwalifikacji jedynie A. S., w pozostałym zaś zakresie nie znajduje on potwierdzenia w kwalifikacjach kandydatów wynikających z innych dokumentów zgromadzonych w toku tego postępowania.

W trakcie posiedzenia Krajowej Rady Sądownictwa w dniu 6 listopada 2018 r. na kandydaturę K. K. oddano 17 głosów „za”, nie oddano głosów „przeciw” ani „wstrzymujących się”, w rezultacie czego kandydatura ta uzyskała wymaganą bezwzględną większość głosów.

Sędzia K. K. była autorką opinii prawnej z dnia 13 lutego 2017 r., znak [...], sporządzonej na zlecenie Skarbu Państwa – Ministra Sprawiedliwości dotyczącej „reformy” funkcjonowania Krajowej Rady Sądownictwa. Stwierdziła w niej między innymi, że „z Konstytucji nie wynika, że <wybór spośród sędziów> jest dokonywany przez samych sędziów. Wprawdzie Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 18 lipca 2007 r., K 25/07, stwierdził, że członkami Krajowej Rady Sądownictwa „mogą być sędziowie, wybierani przez sędziów”, ale stanowisko to nie znajduje oparcia w

wyraźnym brzmieniu art. 187 ust. 1 pkt 2, zwłaszcza, gdy zestawia się ten przepis z pkt 3, jak również, gdy dostrzeże się, że tam gdzie Konstytucja określa organ podejmujący daną decyzję, czyni to zawsze wyraźnie (np. art. 194 ust. 2, art. 199 ust. 1, art. 205 ust. 1, art. 209 ust. 1). Zgodnie z zasadą legalizmu kompetencji do podjęcia decyzji nie można domniemywać. Przywołać tu należy stanowisko zaprezentowane przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 15 marca 2011 r., III KRS 1/11, OSNP 2012 nr 9-10, poz. 131, z którego wynika, że w regulacji konstytucyjnej (art. 187 ust. 1 pkt 2) nie określono wyłącznie prawa sędziów do wyboru piętnastu członków KRS, ale stanowi się, że ci członkowie wybierani są „spośród sędziów Sądu Najwyższego i sądów powszechnych, sądów administracyjnych i sądów wojskowych. Zdaniem Sądu Najwyższego wynikają stąd wyraźne wskazówki ustawodawcy konstytucyjnego, które uformowany konstytucyjnie skład KRS wiąże w udziałem sędziów (...), nie przesądzo jednak, że owych sędziów bezwzględnie muszą wybierać sędziowie (...). Biorąc pod uwagę powyższe Konstytucja nie wymaga, aby członków KRS <spośród sędziów> bezwzględnie wybierali sami sędziowie. Gdyby takie było zamierzenie ustawodawcy art. 187 ust. 1 pkt 2 miałby inne brzmienie (...). Żaden przepis Konstytucji nie wyklucza, aby takiego wyboru w Polsce dokonywał parlament (...). Materia ta w Polsce należy do ustawy zwykłej. Jako argumentu przeciwko takiemu rozwiązaniu nie można podnieść tego, że skoro posłów w skład Rady wybiera Sejm, a senatorów Senat, to sędziów powinni wybierać sami sędziowie. Z punktu widzenia konstytucyjnego istotne jest, aby w składzie KRS zasiadali sędziowie i to w zdecydowanej większości”.

Zgodzić się należy z oceną przedstawioną w omawianym wyroku (III USKP 116/23), że przedstawione okoliczności prowadzą do wniosku, że sędzia K. K. uzyskała rekomendację Krajowej Rady Sądownictwa do objęcia stanowiska sędziego w Sądzie Apelacyjnym w Rzeszowie, mimo że nie uzyskała poparcia środowiska sędziowskiego. Ten brak poparcia skwitowany został ogólnym stwierdzeniem, że poparcie Kolegium Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie i Zgromadzenia Przedstawicieli Sędziów Apelacji Rzeszowskiej nie odzwierciedla poziomu kwalifikacji omawianej kandydatki. Rada całkowicie zlekceważyła stanowisko organów samorządu sędziowskiego, przeciwstawiając mu posiadane

przez kandydatkę kwalifikacje związane z jej dorobkiem naukowym i dydaktycznym, który nie potwierdza przygotowania do orzekania w procedurze cywilnej w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych w najwyższej instancji sądownictwa powszechnego (wskazuje na to dorobek naukowy i dydaktyczny przedstawiony w dokumentacji konkursowej ukierunkowany na inne dziedziny prawa niż prawo pracy i ubezpieczeń społecznych czy procedura cywilna). Gdy tę konstatację zestawia się z opisaną opinią prawną, to nasuwa się wniosek, że decydujący wpływ na taką, a nie inną ocenę kandydatki przez Radę miał udział kandydatki w legitymizowaniu Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie i składzie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw. Inaczej rzecz ujmując, rekomendacja Krajowej Rady Sądownictwa dla sędzi K. K. stanowiła gratyfikację za jej zaangażowanie w niekonstytucyjne działania organów władzy ustawodawczej i wykonawczej wobec sądów, prowadzące do utraty przez Krajową Radę Sądownictwa przymiotu niezależności.

W konsekwencji uznać należy, że skład Sądu wydającego wyrok w niniejszej sprawie był sprzeczny z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c., bowiem stwierdzona wadliwość procesu powołania sędziego K. K. spowodowała, że nie zapewniono skarżącej prawa do rozpoznania jej sprawy przez sąd niezależny i bezstronny (art. 45 ust. 1 Konstytucji oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności).

Ubocznie jedynie należy stwierdzić, że warto uporządkować kwestię podlegającą ocenie prawnej w niniejszej sprawie:

I

Przyznanie emerytury w wysokości ustalonej na podstawie art. 183 ustawy emerytalnej (uprawomocnienie się decyzji w tym przedmiocie) powoduje istotny skutek. Mianowicie, zgodnie z treścią art. 111a ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 28 sierpnia

1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2024 r., poz. 1113 ze zm.), Zakład Ubezpieczeń Społecznych zawiadomi o ustaleniu członkowi otwartego funduszu prawa do emerytury na podstawie art. 46-50a, art. 50e lub art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz o obliczeniu wysokości emerytury na podstawie art. 183 tej ustawy. W myśl art. 111a ust. 1 pkt 2a tej ustawy, w przypadku ustalenia prawa do emerytury, o której mowa w ust. 1 pkt 2, Zakład Ubezpieczeń Społecznych wykreśla wpis o członkostwie w otwartym funduszu z Centralnego Rejestru Członków Otwartych Funduszy Emerytalnych i zawiadamia o tym wykreśleniu fundusz emerytalny. To zaś powoduje utratę prawa do okresowej emerytury kapitałowej, bowiem zgodnie z art. 8 ustawy o emeryturach kapitałowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 926), warunkiem nabycia prawa do okresowej emerytury kapitałowej jest status członka otwartego funduszu emerytalnego. Nie można zatem łączyć emerytury, której wysokość obliczono na podstawie art. 183 ustawy emerytalnej, z okresową emeryturą kapitałową.

W sprawie ustalono, że: 1) decyzją z dnia 9 lipca 2014 r., znak: [...], organ rentowy przyznał o prawo do emerytury obliczonej zgodnie z art. 183 ustawy emerytalnej, 2) decyzją z dnia 9 lipca 2014 r., znak [...]1, organ rentowy ustalił okresową emeryturę kapitałową. Tego rodzaju stwierdzenie oraz omówiona wyżej zależność wskazywałoby, że w tej drugiej decyzji ustalono hipotetyczną wysokość okresowej emerytury kapitałowej (na potrzeby ustalenia „wariantu korzystniejszego”), a nie że przyznano prawo do okresowej emerytury kapitałowej.

II

Okresowa emerytura kapitałowa nie jest świadczeniem samodzielny. Można ją przyznać tylko osobom mającym ustalone prawo do emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tj. emerytury z systemu zdefiniowanej składki, o której mowa w art. 24 ust. 1 ustawy emerytalnej). W myśl art. 12 ust. 2 ustawy o emeryturach kapitałowych, złożenie wniosku o ustalenie emerytury kapitałowej, oznacza jednocześnie złożenie wniosku o ustalenie prawa do emerytury, o której mowa w art. 24 ust. 1 ustawy emerytalnej, i emeryturę kapitałową. To z kolei oznaczałoby, że nie mogłyby znaleźć zastosowania przepisy art. 26c ust. 1-4 w związku ustawy emerytalnej, które dotyczą osób, wobec których ustalono prawo do

emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tj. emerytury, o której mowa w art. 24 ust. 1 ustawy emerytalnej) oraz (łącznie) do okresowej emerytury kapitałowej. Prościej rzecz ujmując, obliczenie wysokości emerytury na podstawie art. 183 ustawy emerytalnej wyłącza prawo do okresowej emerytury kapitałowej; brak prawa do okresowej emerytury kapitałowej uniemożliwia ponowne obliczenie (z urzędu) emerytury z art. 24 ust. 1 ustawy emerytalnej po osiągnięciu 65 roku życia. Zwiększenie emerytury z art. 24 ust. 1 ustawy emerytalnej przez ponowne jej obliczenie, z zastosowaniem „skróconego” średniego dalszego trwania życia, jest bowiem rekompensatą za wygaśnięcie prawa do okresowej emerytury kapitałowej z powodu osiągnięcia 65 roku życia (art. 9 pkt 2 ustawy o emeryturach kapitałowych).

III

Obliczenie wysokości emerytury na podstawie art. 183 ustawy emerytalnej wymaga złożenia wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa. Wniosku tego nie wyjaśnia jednoznacznie prośba o „wybranie wariantu najkorzystniejszego”. Owszem istnieje możliwość uznania, że takie sformułowanie wniosku - w sposób dorozumiany - zakłada również ewentualne przekazanie środków zgromadzonych w OFE - pod zastrzeżeniem, że świadczenie wyliczone w ten sposób będzie korzystniejsze (tak przyjął to Sąd pierwszej instancji). Warunkiem jednakże jest ustalenie, że tak to rozumiał wnioskodawca. „Korzystniejszość” świadczenia może być mierzona jego wysokością, ale można tę wysokość porównywać aktualnie i w dłuższej perspektywie. Może się okazać, że emerytura, której wysokość aktualnie jest niższa, w dłuższej perspektywie okaże się wyższa (na co będzie miało wpływ obniżenie jednego z elementów algorytmu obliczenia świadczenia w postaci średniego dalszego trwania życia – art. 26 ust. 1 ustawy emerytalnej). Można (racjonalnie) przyjąć, że z punktu widzenia świadczeniobiorcy, gdy aktualna różnica nie jest wielka, wskazanie „korzystniejszego wariantu,” oznacza to świadczenie, które aktualnie jest niższe kwotowo, ale po osiągnięciu 65 roku życia nastąpi jego wzrost (zważywszy zwłaszcza, że wraz ze starzeniem się organizmu mogą zmniejszyć się widoki na dochody z pracy i zwiększyć wydatki związane z pogorszeniem stanu zdrowia, niepełnosprawnością). W takim rozumieniu korzystniejszym świadczeniem byłaby emerytura z art. 24 ust. 1 ustawy emerytalnej wraz z okresową emeryturą kapitałową. Tak więc wniosek, w którym zamiast wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa, wnioskodawca wnosi o przyznanie świadczenia w „wariantcie korzystniejszym”, jest wnioskiem niekompletnym i wymaga uzupełnienia. Nie można też uznać, że tę niekompletność wniosku sanuje pobieranie przyznanego świadczenia.

Świadczeniobiorca ma prawo pozostawać w zaufaniu do czynności organu (art. 8 k.p.a.) i uznawać, że podejmuje on czynności w taki sposób, aby nie poniósł szkody z powodu nieznajomości prawa, a tym bardziej z powodu niedostatecznego wyjaśnienia przepisów przez organ. Dodać też należy, że organ rentowy zobligowany jest do respektowania obowiązków wynikających między innymi z art. 9 k.p.a., tj. obowiązku informowania strony o okolicznościach faktycznych prawnych, mogących mieć wpływ na ustalenie jej praw i obowiązków. Powinien zatem – w przypadku ułomnego wniosku – wezwać wnioskodawcę do wyjaśnienia przedstawionych wyżej wątpliwości.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok, zniósł postępowanie przed Sądem drugiej instancji i w przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego (art. 398¹⁵ § 1 i art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.).

r.g.

[a.ł.]